Сөйлеу мен ойлаудың байланысы

www.tvoyrebenok.ru

Ойлау– объективті шындықты белсенді бейнелеудің жоғарғы формасы, дүниені тану мен игерудің жоғарғы сатысы, тұлғаның танымдық әрекеті. Ойлау формалары мен құрылымдарында адамзаттың бүкіл танымдық және тарихи-әлеуметтік тәжірибесінің нәтижелері қорытылып, бекемделген.

Адамның тіл амалдарын пайдалану арқылы пікірін, ойын білдіруін – сөйлеу деп атайды. Сөйлеуге адамның анатомиялық мүшелері қатысады, Алайда ол адамның психикалық қабілеті, қоғамдық тәжірибемен тығыз байланысты. Сөйлеу үшін жасалған тілдік амалдар ұзақ уақыт бойы адамдардың пікір алысу тәжірибесі негізінде қалыптасты.

Сөйлеу

Сыртқы Ішкі

Сөйлеудің түрлері

- АУЫЗША
  - Монолог
  - Диалог
- ЖАЗБАША

Сөйлеудің түрлері

- **АУЫЗША**
  - **Монолог**
  - **Диалог**
- **ЖАЗБАША**

Сөйлеу

Ауызша

- дыбыстар ;
- екпін, интонация;
- ым-ишара;
- қимыл-қозғалыс;
- көзқарас;
- айтамыз-естиміз

;

жазбаша

- әріптер;
- тыныс белгілер;
- шрифті бөлу;
- тарау, бөлім;
- параграф;
- жазамыз-оқимыз

Сөйлеу — пікір алысу процесінде жеке адамның белгілі тілді пайдалануы. Бір тілдің озінде сөйлеудің сан алуан формалары болуы мүмкін. Сөйлеу жеке адамдардың арасындағы озара түсінуді реттестіру үшін, пікір алысу үшін қызмет етеді. Сөйлеу процесі аркылы адам өзінің білімін, практикалық тәжірибесін байытын кана қоймай, сонымен қатар ғасырлар бойы жинақ-талган қогамдық тәжірибай меңгеруге де мүмкіндік алады. Ойдың тілі - сөз. Біз сөз арқылы ғана неше түрлі ойымызды сыртқа білдіріп, қарым – қатынас жасай аламыз.

Сөйлеудің коммуникативтік қызметі:

Информациялық *(*информациялық жағы білім беруде көрінеді және белгілеу, қорыту, функцияларымен тығыз байланысты болады. Информациялық жағы ойды тап басып білдіретін, сөз таба білуді қажет етеді);

Бауарғыштық *(*бауарғыштық жағы сөйлеушінің тыңдаушыға деген қатынасын және сезімін жеткізуге көмектеседі. Мысалы, оңаша ырласқан шақта адамның даусы бір түрлі, ал ресми әңгімеде екінші түрлі болып шығады*);*

Ырықты білдіру *(*Ырықты білдіре сөйлеу тындаушының әрекетін сөйлеушінің ниетіне бағындыруды көздейді. А. С. Макаренко «Мұнда кел» деген сөзді жиырма түрлі сарынмен айтуды үйренгенше өзін шебер педагог есептемегені жайлы жазған болатын*)*

Қарым – қатынас түрлері

Қауымдық қарым - қатынас

Қарапайым қарым - қатынас

Рухани қарым - қатынас

Ресми рөлдік қарым - қатынас

Манипулятивті қарым - қатынас

Кәсіби қарым қатынас

Маскалық қарым - қатынас

Адамдар арасындағы қатынас екі негізгі қарым-қатынас каналымен жүзеге асырылады. Олар: вербалды және вербалды емес.

Вербалды қарым-қатынас тіл, сөйлеу арқылы жүзеге асады. Тіл – сөз жүйесі, сөздерді дұрыс құрастыру, ойды сөзбен толық жеткізу, дыбыстың, интонацияның, сөздің нақтылығы. Тілдік дыбыстық құбылыс – сөз темпі, дауыс ырғағы, ритм, тембор, дикция.

Вербалды емес қарым-қатынас - «дене тілі», «ым-ишара тілі» деген ұғымдармен байланысты. Бұл қарым-қатынас құралына – поза, ым-ишара, мимика, визуалды қатынас, тұлға аралық дистанция.

Вербалды емес қарым-қатынас ерекшеліктеріне байланысты зерттеулерді шетелдік ғалымдардың: Пол Экман, Аллан Пиз, Барбара Пиз, Роджер Акстел, Альбер Мерабян, Альберт Шефлен, В.Б. Шапарь, Э. Холл, Д. Ньюренберг, Г. Калеро, С. Данкелл, А. Штангль, Карстен Нимиц, А.Л. Ярбус, т.б. еңбектерінен көруге болады.

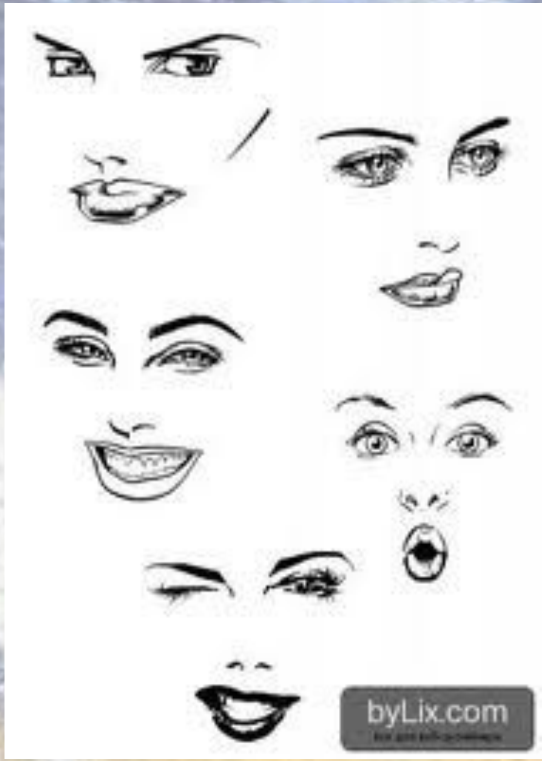

Мимика, жест

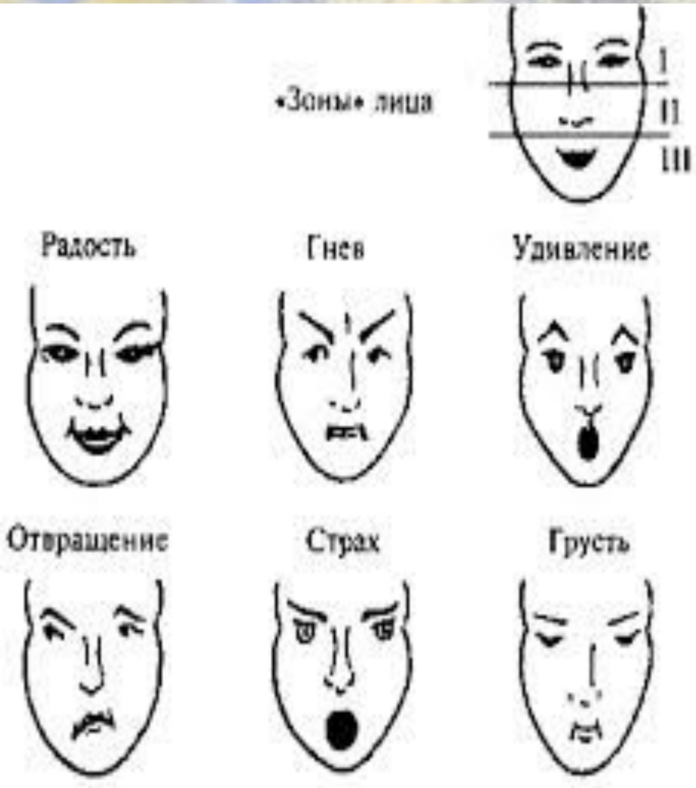

Мимика (гр. μιμιχοζ,mimikos - еліктеушілік) – бет әлпеттің қозғалысы, адам сезімін білдірудің бір формасы, адамның ішкі сезімін, көңіл-күйінің әр алуан сәттерін (көңілдену, қайғыру, ашулану, т.б.) білдіретін бет - әлпеттің мәнерлі қимыл-өзгерісі.

Халақ арасында ым мен ишараның түрлері өте көп. Бұл негізінен сөзді шығындамай-ақ, болған істі баяндаудың немесе жеткізу, түсіндірудің бір жолы. Мұндай тәсіл көптген халықтарда бар. Ым-ишара қатынасы алғашқы кезде қорқыныш үрейді, қуанып мерейленуді, тоқтатып тиым салуды немесе ұйғарып қолдауды меңзеген жалпылама түрде санаулы ғана ойды білдірсе, кейінгі даму кезеңдерде барған сайын жетілдіріле түскен.

Қиял

Қиял адамға ғана меншікті психикалық процесс, жануарларда бұл функция болмайды.Өйткені бұл адамның еңбек әрекетімен ғана байланысты дамыған психикалық функция.

Қиял – адам миында бұрыннан бар елестердің, сыртқы дүние заттары мен құбылыстарының субективтік образдарын қайтадан жақсартып, өңдеп мәнерлеп жаңа образ жасау процесі.

Адам қиял арқылы қабылдаған заттармен құбылыстарының образдарына сүйене отырып, еш уақытта көрмеген нәрселерін де санамызда бейнелей адамыз

Қиялдың жасалу жолдары

Агглютинация

Қиялдағы елестердің топтастырудың қарапайым түрі. Заттардың белгілі бір
Белгілері мен қасиеттерін бөлшектеп алып соларды біріктіруден болған қазақша "желімдеу" деген мағынаны білдіреді.

Қиялдың жасалу жолдары

Гиперболизация

Адамның жеке қасиеттерінің, қандайда бір заттардың жеке сипаттары, белгілері үлкейтіліп көрсетілуін айтады. Қазақша
"күшейту" деген мағынаны білдіреді

Қиялдың жасалу жолдары

Схематизация

Объектіні толықтай Қабылдау барысында сондай маңызды емес детальдар мен бөліктерді ұмыту және ұқсастықтарын айқындау

Қиялдың жасалу жолдары

Акцентировка

образдың неғұрлым мәнді белгілерін айқындап көрсету

Қиял түрлері

Актив (ырықты) Қиялдың шарықтап дамуының жоғары сатысы, адамның шығармашылық әрекетімен байланысты түрі

Қайта жасау – Суреттеп жазғанға немесе сызғанға қарап адамның бір нәрсені елестете алуы.

Арман- Өз қалауымызша жаңа образдар жасау, өзіміз тілеген келешекке бағытталған процесс

Шығармашылық қиял- өзіндік жаңа образдар жасау арқылы жаңа продуктылар беруде көрінетін қиял

Пассив (ырықсыз) – адам ояу қалпында кездеседі, өз алдына ешбір мақсат қоймай, өз ойының тізгінін босатқанда пайда болады.

Түс көру- ұйқыдағы мидың фонтазиясы (өмірде ешбір көрмеген , ұстамаған, дәмін татпаған нәрселер түске кірмейді).

Бала қиялын дамыту

- Көркем әдебиетт ерді оқыту
- Сурет бойынша әңгіме құрату
- Табиғатқа экскурсияға шығару
- Қиял – ғажайып ертегілер оқыту
- Музыка тыңдату
- Сурет салдыру
- Ауызша мәтін құрату, жазбаша шығарма жаздыру

Назарларыңызға рахмет !